

MASARYKOVA UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Rámcová příprava na výuku tematického celku

Seminární práce

Autor: ██████████

UČO: ████████

Předmět: Seminář k obecné didaktice (SZ7MP_ODI2 ████████)

Nakupujeme v samoobsluze

Tematický celek pro šestý ročník základní školy speciální

Vzdělávací oblasti Člověk a svět práce¹, Matematika a její aplikace², Jazyková komunikace

Preferované pojetí vzdělávání: progresivismus

Konkrétní cíl výuky:

Žáci dokáží v samoobsluze provést jednotlivé kroky nezbytné k nákupu předem vybraného zboží. Hodnoceny budou tyto kroky: převzetí nákupního košíku, výběr správné položky, přichystání dostatečného finančního obnosu k zaplacení, respektování základních pravidel společenského chování

Analýza obsahu:

Nakupování je jednou z funkčních dovedností, která je nezbytná pro nezávislý život osob s mentálním postižením. Kromě soběstačnosti rozvíjí sociální schopnosti a dovednosti, matematické dovednosti a jemnou i hrubou motoriku žáků.⁵

Tematický celek má přímou návaznost na cíle vzdělávání podle RVP ZŠS: „Podporou názorného myšlení a úzkého sepětí s realitou vytvářet stereotypy chování pro uplatnění v konkrétních životních situacích“ Téma předpokládá předchozí zvládnutí slovní zásoby základního zboží v obchodech (především ovoce, zelenina⁷, pečivo, mléčné výrobky), seznámení se sčítáním a odčítáním s názorem do dvaceti s přechodem přes desítku⁸ a základní verbální komunikaci v běžných situacích

¹ Vychází z učiva stanoveného pro 1. a 2. období v rámci tematického okruhu Práce v domácnosti. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2008, s. 54.

² Očekávané výstupy pro 2. období u tematického okruhu Číslo a početní operace a Závislosti, vztahy a práce s daty, především pak „sčítat a odčítat s názorem do 20 s přechodem před desítku“ a „uplatňovat matematické znalosti při manipulaci s penězi“. *RVP ZŠS*. Praha: VÚP, 2008, s. 24 - 25.

³ Především očekávané výstupy pro 2. období vzdělávacího oboru Řečová výchova – rozvoj slovní zásoby v rámci edukace a reedukace řeči: „domluvit se v běžných situacích“, „zvládat slovní formy společenského styku – pozdrav, prosba, poděkování“. *RVP ZŠS*. Praha: VÚP, 2008, s. 21.

⁴ „Samotný obsah vzdělávání (žáků s mentálním postižením, pozn. aut.) by měl být zaměřen na praktické dovednosti potřebné pro život“. ČERNÁ, M. A KOL. *Česká psychopedie : speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha : Karolinum, 2009, s. 166.

⁵ TIMOTHY, E. M.; JOHN, W. S. Teaching Elementary Students with Moderate Intellectual Disabilities how to Shop for Groceries. *Exceptional Children*, 2000, roč. 66, č. 3, s. 1.

⁶ *RVP ZŠS*. Praha: VÚP, 2008, s. 12.

⁷ Pojmenování základních druhů ovoce a zeleniny je jedním z očekávaných výstupů prvního období u vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět. *RVP ZŠS*. Praha: VÚP, 2008, s. 32.

⁸ Očekávaný výstup 2. období. *RVP ZŠS*. Praha: VÚP, 2008, s. 24.

⁹ Očekávaný výstup 2. období. *RVP ZŠS*. Praha: VÚP, 2008, s. 21.

Výuka tematického celku je nejprve realizována ve třídě, poté ve formě vycházky do samoobsluhy, ta zde funguje jako důležitý prvek učení se dovednostem v prostředí, ve kterém budou používány.

Výuka ve třídě se soustředí na přípravu žáků na reálnou situaci nakupování a využívá především osvědčené názorné prostředky (fotografie, obrázky)¹¹ v rámci metod zprostředkujících poznatky přes názor (demonstračních metod)¹², jejichž prostřednictvím seznamuje žáky s jednotlivými úkony nutnými k nákupu v sebeobsluze

Mezi úkony, které by měli žáci ovládnout, patří:

- opatřit si nákupní košík;
- najít správnou uličku s vybraným zbožím (podle fotografie);
- vybrat správné zboží (podle fotografie) a umístit jej do košíku;
- najít otevřenou pokladnu, postavit se do fronty, postupovat ve frontě;
- vyložit zboží na pokladnu a položit košík na určené místo;
- pozdravit pokladní a vydat jí požadovanou částku;
- převzít účet a vrácené peníze;
- uložit zboží.

Před vycházkou do samoobsluhy si jednotlivé úkony žáci procvičí metodou hraní rolí.

Navrhované učeb **innosti:**

Výběr zboží: Žáci podle dostupných letáků (ceny v letácích je nutno doplnit zaokrouhlenou cenou na celá čísla) konkrétního obchodu sestaví nákup, který nepřesáhne hranici dvaceti korun českých.¹⁵ ¹⁶ Tato činnost je rovněž úvodní názornou motivací¹⁷, vybrané položky v závěru žáci nakoupí v rámci vycházky do samoobsluhy – je tedy nutné ověřit, že žáci

¹⁰ Důležitost učení se dovednostem v reálném prostředí byla u žáků s mentálním postižením vědecky prokázána. MECHLING, L.C. Effects of Multimedia, Computer-Based Instruction on Grocery Shopping Fluency. *Journal of Special Education Technology*, 2004, roč. 19, č. 1. s. 1.

¹¹ Obecně má zásada názornosti na základní škole speciální zvýšenou platnost (srov. VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009, s. 265). Efektivitu multimédií (videa a fotografií) ve výuce dovedností nakupování prokázal výzkum L. C. Mechling (MECHLING, L.C. Effects of Multimedia, Computer-Based Instruction on Grocery Shopping Fluency. *Journal of Special Education Technology*, 2004, roč. 19, č. 1. s. 32).

¹² Jedná se o mimořádně vhodné metody pro žáky s mentálním postižením (VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009, s. 271).

¹³ viz analýza úkolů v práci TIMOTHY, E. M.; JOHN, W. S. Teaching Elementary Students with Moderate Intellectual Disabilities how to Shop for Groceries. *Exceptional Children*, 2000, roč. 66, č. 3, s. 5.

¹⁴ „Hraní rolí a dramatické hry jsou významnými metodami pro rozvíjení sociálních dovedností a schopností řešit různé životní situace.“ PASCH, M. A KOL. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha : Portál, 1998, s. 243. Použití této metody pro výuku nakupování na základní škole speciální je explicitně uvedeno v knize M. Valenty a O. Müllera, s. 273. (VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009).

¹⁵ Strategie předem určeného objemu peněz byla již při výuce finanční gramotnosti u žáků s mentálním postižením ověřena výzkumy, viz BROWDER, D. M.; GRASSO, E. Teaching Money Skills to Individuals with Mental Retardation. *Remedial and Special Education*, 1999, roč. 20, č. 5, s. 304.

¹⁶ Hranice dvaceti korun dána očekávanými výstupy pro 2. období vzdělávacího oboru Matematika (*RVP ZŠS*. Praha: VÚP, 2008, s. 24)

¹⁷ VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009, s. 269

vybrané položky umí pojmenovat a určit jejich využití.¹⁸ Při sčítání cen žáci využijí názoru – papírových mincí či počítadla. Vybrané položky (maximálně dvě) si poté žáci nalepí na papír – nákupní seznam.¹⁹

Jelikož výuka žáků základní školy speciální předpokládá na základě jejich individuálně odlišných nedostatků rozumového vývoje také důsledně individuální přístup²⁰, žákům, kteří mají větší potíže v oblasti zrakové percepcie (především vizuální diferenciací)²¹ místo letáku předložíme pouze obrázky či fotografie vybraných produktů spolu se zaokrouhlenou cenou.

Ovládnutí jednotlivých úkonů v samoobsluze: Výuka jednotlivých úkonů v samoobsluze (viz výše) využívá barevných fotografií, na nichž jsou tyto úkony zachyceny v reálné situaci. Učitel nejprve žákům sám demonstruje správné pořadí jednotlivých úkonů, demonstraci doplňuje výkladem. Poté žáci sami (či s dopomocí) seřadí jednotlivé úkony dle časové posloupnosti. Tuto činnost je třeba vzhledem ke specifikům paměti žáků pokaždé několikrát zopakovat v průběhu dne.²²

Hraní rolí: Jednotlivé úkony a jejich posloupnost si žáci ověří metodou hraní rolí. Třidu uspořádáme jako prodejnu (lavice budou uličkami vždy v půlce oddělenými, na nich makety zboží – prázdné obaly, modely, jedna lavice jako pokladna, košík jako nákupní košík, peníze). Žáci si tak procvičí jednotlivé úkony a mezi maketami se naučí vyhledat svůj vybraný výrobek (se svým nákupním seznamem v ruce), učitel vystupuje jako pokladník.²⁴ Hraní rolí můžeme taktéž několikrát zopakovat.

Vycházka do samoobsluhy:²⁵ Samotný nákup v samoobsluze je opakováním a využitím poznatků v reálném prostředí. Učitel (s výpomocí asistenta pedagoga) dohlíží na průběh nákupu žáků, v případě potřeby dopomáhá a hodnotí výkony žáků.²⁶

Způsoby hodnocení: Hodnocení na základní škole speciální je výhradně slovní.²⁷ Slovně tedy průběžně hodnotíme kvalitu jednotlivých výše uvedených výkonových zkoušek, ale vzhledem ke specifikům žáků do hodnocení kromě kvality a chybovosti započítáváme také úsilí, snahu a zájem žáka a jeho individuální možnosti vyplývající z druhu a stupně postižení a

¹⁸ Vztah k Řečové výchově, viz výše.

¹⁹ Podobně viz TIMOTHY, E. M.; JOHN, W. S. Teaching Elementary Students with Moderate Intellectual Disabilities how to Shop for Groceries. *Exceptional Children*, 2000, roč. 66, č. 3, s. 4.

²⁰ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha : Portál, 2006, s. 78 – 79.

²¹ Specifika zrakové percepcie u osob s mentálním postižením viz VALENTA, M. A KOL. *Mentální postižení v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha : Grada, 2012, s. 141.

²² „Člověk s mentálním postižením potřebuje pro hlubší zapamatování zpravidla mnoho opakování.“ VALENTA, M. A KOL. *Mentální postižení v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha : Grada, 2012, s. 214.

²³ Tato činnost přímo vychází z výzkumu TIMOTHY, E. M.; JOHN, W. S. Teaching Elementary Students with Moderate Intellectual Disabilities how to Shop for Groceries. *Exceptional Children*, 2000, roč. 66, č. 3, s. 6.

²⁴ Respektujeme tak nutnou zásadu názornosti (viz výše).

²⁵ „Vycházka je na speciální škole jak informativním, tak i formativním didaktickým prostředkem strukturovaným do čtyř etap: cesta do cílového prostředí, vyučování v tomto prostředí, cesta zpět s rozvíjením emocí a prožitků, reflexe a fixace poznatků po návratu do třídy“ (VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009, s. 301).

²⁶ viz TIMOTHY, E. M.; JOHN, W. S. Teaching Elementary Students with Moderate Intellectual Disabilities how to Shop for Groceries. *Exceptional Children*, 2000, roč. 66, č. 3, s. 5.

²⁷ RVP ZŠS. Praha: VÚP, 2008, s. 8.

zdravotního stavu. Hodnocení formulujeme především kladně, má být pro žáka motivačním fenoménem.

Další možné alternativy:

Alternativním názorným prostředkem zprostředkovávajícím žákům jednotlivé úkony při nakupování je video, popřípadě interaktivní počítačový program.²⁹ Tematický celek se alternativně může zaměřovat na dovednosti s kalkulaátorem, zaokrouhlování ceny o korunu výše, na způsoby placení, druhy obchodů, vybírání levnějších potravin,³⁰ nebo se může více zaměřit na dovednosti s penězi – identifikace jednotlivých mincí a bankovek, rozměňování peněz, stanovování krátkodobějšího rozpočtu.³¹

Jelikož je učivo na základní škole speciální zařazováno cyklicky a neustále obohacováno o nové poznatky³², předpokládá se, že výše uvedené alternativy budou v budoucnosti využity k prohloubení a zopakování znalostí a dovedností získaných v tomto tematickém celku.

²⁸ VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009, s. 278

²⁹ MECHLING, L.C. Effects of Multimedia, Computer-Based Instruction on Grocery Shopping Fluency. *Journal of Special Education Technology*, 2004, roč. 19, č. 1. s. 9.

³⁰ TIMOTHY, E. M.; JOHN, W. S. Teaching Elementary Students with Moderate Intellectual Disabilities how to Shop for Groceries. *Exceptional Children*, 2000, roč. 66, č. 3, s. 1.

³¹ BROWDER, D. M.; GRASSO, E. Teaching Money Skills to Individuals with Mental Retardation. *Remedial and Special Education*, 1999, roč. 20, č. 5, s. 299 – 303.

³² VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009, s. 266 – 267

Použitá literatura

ČERNÁ, M. A KOL. *Česká psychopedie : speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha : Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1565-3.

PASCH, M. A KOL. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-127-4.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.

VALENTA, M. A KOL. *Mentální postižení v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha : Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3829-1.

VALENTA, M.; MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha : Parta, 2009. ISBN 978-80-7320-137-1.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2008. 110 s. [cit. 2012-11-28]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP-ZSS_kor-final.pdf>. ISBN 978-80-87000-25-0.

BROWDER, D.M. and GRASSO, E. Teaching Money Skills to Individuals with Mental Retardation: A Research Review with Practical Applications. *Remedial and Special Education* [online]. 1999, roč. 20, č. 5. s. 297-308 [cit. 2012-11-26]. ISSN 07419325. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/236322530?accountid=16531>

MECHLING, L. C. Effects of Multimedia, Computer-Based Instruction on Grocery Shopping Fluency. *Journal of Special Education Technology* [online]. 2004, roč. 19, č. 1, s. 23-34* [cit. 2012-11-26]. ISSN 01626434. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/228522271?accountid=16531>

TIMOTHY, E. M.; JOHN, W. S. Teaching Elementary Students with Moderate Intellectual Disabilities how to Shop for Groceries. *Exceptional Children* [online]. 2000, roč. 66, č. 2. s. 273-288* [cit. 2012-11-26]. ISSN 00144029. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/201091894?accountid=16531>

* Stránkování v práci u těchto článků začíná vždy stranou 1 podle stránkování poskytnutého ProQuestem.